

Mussennestkastjes in Madurodam

Burgemeester Marc Albers van Madurodam kreeg dertig nestkastjes voor de Amsterdamse wijk van zijn miniatuurdorp. De gulle geveer was Adri de Gelder, directeur van Vogelbescherming Nederland. Met de minnestkastjes ondersteemden de vogelbeschermers dat de mus geen hoogvlieger meer is en wel een steuntje in de rug kan gebruiken. De actie van Vogelbescherming Nederland bevestigt de resultaten van het KNNV-waarnemingsproject 2001, waarin de Huismus in de schijnwerpers stond.

Het gaat niet goed met de Huismus. Het aantal broedparen is in amper twintig jaar tijd meer dan gehalveerd, van twee miljoen tot minder dan één miljoen. Zo'n drastische achteruitgang betekent automatisch dat de mus de status krijgt van 'bedreigde diersoort' en zodoende een plek verdient op de 'Rode Lijst van bedreigde broedvogels'. Daarmee is de - tot voor kort - meest algemene stadsvogel nog geen 'zeldzame' soort geworden, maar de halvering van het aantal broedparen is wel een veeg teken dat om actie vraagt, aldus Vogelbescherming Nederland. De vogelbeschermers presenteerden op 17 november 2005 een 'Actieplan Huismus', met aanbevelingen voor overheden, bouwbedrijven en groenbeheerders. De eigenaars van tuinen en huizen kunnen eveneens een steentje bijdragen.

PAARDENVIJGEN

De achteruitgang van de Huismus is niet helemaal nieuw. De Nieuwe Rotterdamse Courant meldde reeds op 2 december 1928 een flinke sterfte onder de mussen. Dat gebeurde toen de trekpaarden uit het stadsbeeld verdwenen en machines het werk overnamen. De stadsmussen voedden zich destijds vooral met gemorste haver en met onverteerde resten in paardenvijgen. Na het verdwijnen van paarden uit de stad moesten de vogels overschakelen op een ander dieet óf hun heil elders zoeken. De mussen hebben inderdaad een nieuw dieet gevonden. Met de toegenomen welvaart kregen ze steeds meer broodkorsten, patat en andere etensrestjes voorgeschoteld. Het aantal honden nu overtreft vele malen het aantal paarden van toen en hondenpoep bevat natuurlijk ook genoeg onverteerde restjes die voor mussen bruikbaar zijn.

NETJES

Waarom gaat de Huismus tegenwoordig opnieuw achteruit? De mussenkenner wijzen op diverse oorzaken. Het voedselaanbod is opnieuw sterk afgenomen. In een tijdperk met gesloten GFT-bakken valt er bij onze huizen weinig meer te halen. De mensen moeten bewust voeren, anders kunnen de mussen niet meer van onze 'overschotten' profiteren. De steden herbergen minder openbaar groen, vooral de rommelhoekjes met 'onkruid' zijn verdwenen. Mussen houden van beschutting, terwijl in het openbaar groen steeds meer struiken en klimplanten worden weggehaald. Particulieren houden van strak en netjes. Tuinbezitters vervangen groene hagen door schuttingen; struiken maken plaats voor tegels en potten. Bovendien is de landbouw sterk veranderd. Rondom steden en dorpen groeit nauwelijks nog zomergraan, zodat de mussen in de nazomer veel minder voedsel vinden. Vrijwel alle graanvelden zijn omgezet in maïsakkers. Als er nog graan wordt verbouwd, dan wordt de oogst niet meer opgeslagen in open schuren, maar in gesloten depots. Na het verdwijnen van graanschoven en stoppelvelden is er voor mussen op het platteland veel minder te halen.

VOGELSCHROOT

Een tweede factor is het wegvallen van nestgelegenheid. De mus kan haar ei niet meer kwijt... Met de renovatie van oude woonwijken zijn veel gebouwen ontoegankelijk gemaakt voor vogels. In de moderne nieuwbouwwijken met supergeïsoleerde huizen, musonvriendelijke daken en steriele siersteentuinen vinden de vogels bar weinig nestgelegenheid en weinig nestmateriaal. Het gebruik van platte dakpannen en platte daken werkt in het nadeel van de Huismus.

De grootscheepse toepassing van vogelschroot (plastic strips om vogels de toegang onder dakpannen te versperren) is evenmin gunstig.

Een derde factor is de toename van het aantal vijanden in de stad. De toename van het aantal katten en kraaiachtigen werkt in het nadeel van kleine vogels. Tegenwoordig broeden in onze steden ook sperwers, torenvalken en bosuilen. Met name de eerstgenoemde zet nogal eens mussen op het menu. Een sperwer die in 1999 in het centrum van Amsterdam broedde, pakte in dat seizoen maar liefst vierhonderd Huismussen!

TAFELKLEED

Het 'Actieplan Huismus' vestigt vooral de aandacht op de voedselsituatie en het aantal broedplaatsen. De vogelbeschermers vragen de rijksoverheid om het Bouwbesluit aan te passen, omdat daarin het afdichten van gaten groter dan één centimeter verplicht is gesteld. Gemeenten kunnen bij de ontwikkeling van nieuwe wijken meer rekening houden met de behoeften van stadsvogels en in de plannen altijd kwalitatief hoogwaardig openbaar groen opnemen. Rekening houden met stadsvogels hoort ook bij duurzaam bouwen, vindt Vogelbescherming Nederland. Bij het 'Huismusvriendelijker' maken van dorpen en steden kunnen huis- en tuinbezitters eveneens een belangrijke rol spelen: „Door uw tafelkleed buiten uit te kloppen maakt u de Huismus blij met uw broodkruimels. Doe dat bij voorkeur op een vaste plaats en tijdstip... Kies bij de inrichting van uw tuin of balkon voor beplanting die er voor zorgt dat er het hele jaar insecten en zaden zijn te vinden. Creëer plekken waar katten niet bij kunnen. Zorg voor dichte struiken of een haag waar de vogels veilig kunnen schuilen voor overvliegende sperwers en andere roofvogels.”

DRINKSCHAAL

„Voer de mussen het gehele jaar door speciaal vogelvoer, 's winters aangevuld met vetbollen en pindanetjes. Plaats een drinkschaal in uw tuin of op het balkon, zodat mussen kunnen drinken en baden. Haal de schaal bij vorst binnen of dek deze af met gaas, zodat mussen en andere vogels niet

De Amsterdamse straten van Madurodam tellen sinds kort dertig mussennestkastjes.

FOTO: KEES DE HEER

in het water kunnen. Want met bevroren veren kunnen ze niet meer vliegen..."
 „Geef de mussen weer onderdak. Mussen broeden graag onder dakpannen. Steeds vaker is de toegang tot de onderste rij pannen afgesloten door gaas of vogelschroot. Door deze barrière één rij naar boven te plaatsen, kunnen mussen hun nest maken onder de onderste rij pannen. U kunt ook speciale mussenpannen op uw dak plaatsen. Hoe meer, hoe beter. Mussen broeden namelijk graag met meerdere paartjes bij elkaar.”

Nestkastjes

„Hang speciale mussenpotten of nestkasten op tegen uw woning of schutting.”
 De medewerkers van Vogelbescherming Nederland onderstreepten dit advies uit het 'Actieplan Huismus' door de burgemeester van Madurodam dertig minikastjes aan te bieden. Sinds 17 november jongstleden hangen deze mussennestkasten aan de gevel van het Anne Frankhuis

aan de Singel en aan de genabuurde panden.

De kastjes zijn nog geen centimeter hoog, dus de makers hebben netjes de voor Madurodam gebruikelijke schaal van 1 op 25 toegepast. Als je van niets weet, zie je ze waarschijnlijk allemaal over het hoofd. Maar als je wel weet dat ze daar hangen, kun je ze vast wel vinden. Je moet in de buurt van de Westertoren gewoon alle gevels afspeuren.

Meer informatie over de Huismus en het bijbehorende 'Actieplan Huismus' is te vinden op de site van de Vogelbescherming (www.vogelbescherming.nl/huisumus). De aankondiging van het KNNV-mussenproject is te vinden in *Natura* 2001/1, pagina 18-19, het artikel met de resultaten van dit waarnemingsproject is opgenomen in *Natura* 2002/4, pagina 100-105.

Kees de Heer is bioloog en eindredacteur van Natura.

TOPTIEN VAN TUIVOGELS

Een recordaantal vogelliefhebbers heeft eind vorig jaar meegedaan aan de Nationale Tuinvogeltelling. Bijna veertienduizend waarnemers gaven via internet hun gegevens door. Zij telden op 17 of 18 december 2005 maar liefst 476.084 tuinvogels. De tuinbezitters zagen opvallend veel IJsvogels (105 exemplaren) en Appelvinken (maar liefst 612 exemplaren). Zelfs vogels die normaal veel zuidelijker overwinteren, zoals de Zwartkop (523) en de Tjiftjaf (34) werden toch nog zeer regelmatig getoet. Blijkbaar blijven deze vogels, mede als gevolg van klimaatveranderingen, steeds vaker meer gewoon in ons land overwinteren. De strenge winter in Scandinavië is mogelijk een verklaring voor het feit dat veel Bonte kraaien (336 keer waargenomen) de winter in Nederland doorbrengen. Evenals vorig jaar is de Huismus op nummer één geëindigd, de zilveren medaille was voor de Koolmees en de bronzen medaille was voor de Merel. Hoewel de populatie Huismussen de laatste jaren in aantal is gehalveerd, was het geen grote verrassing dat deze vogel tijdens de tuinvogeltelling toch het hoogste scoorde. Huismussen leven immers vooral in de bewoonde omgeving en komen altijd in groepjes voor. De deelnemers telden in 5835 tuinen in totaal 66.111 Huismussen. De als tweede eindigende Koolmees werd in veel meer tuinen (8484) gesignaleerd, doch bereikte een iets lager eindtotaal van 63.078 exemplaren. De Merel was in 8467 tuinen present, maar met een eindtotaal van 'slechts' 36.291 dieren. Zelfs het Roodborstje en de Pimpelmees wonnen nipt van de Huismus als het gaat om het aantal tuinen, maar zij eindigden op de tiende resp. vierde plaats als het aantal exemplaren de doorslag geeft.

De Nationale Tuinvogel Top-10 is te vinden op de website www.vogelbescherming.nl. De eerste kolom cijfers geeft het aantal vogels dat is waargenomen; de tweede kolom geeft het aantal plekken waar de desbetreffende soort is gezien.

Vogelsoort	Aantal vogels	Aantal plekken
Huisumus	66.111	5835
Koolmees	63.078	8484
Merel	36.291	8467
Pimpelmees	29.512	6624
Vink	25.154	5279
Spreeuw	20.761	3239
Kauw	19.691	3398
Turkse tortel	16.301	4551
Roodborstje	12.432	6934

DRIE MUSSENNESTKASTEN INEEN

Een ideale mussennestkast heeft als binnenmaten: 12x12x26 cm per nest. De doorsnede van de invliegopening moet 3,5 centimeter zijn. De afstand tussen bodem en invliegopening is ongeveer 20 cm. De aanbevolgen houtdikte is 18 mm. Je kunt losse kasten maken voor één mussenpaar, maar je kunt voor mussen ook best drie kasten tegelijk timmeren, met één invliegopening aan de voorkant en twee aan beide zijkan-ten. Een uitgewerkte bouwtekening voor zo'n mussennestkast is te vinden op de website van Vogelbescherming Nederland (www.vogelbescherming.nl/huisumus).

BRON: WWW.VOGELBESCHERMING.NL

